

**Ko e Founga Ngāue 'Ikai ha Fakafepaki
Ki he ma'u 'a e ngaahi faingamalie mei he Green Climate Fund**

I. Koe ha 'a e 'Founga Ngaue 'Ikai ha Fakafepaki?'

Ko e founga ngaue 'ikai fakafepaki 'oku ngaue'aki 'e he GCF pea moe Pule'anga Tonga 'a hono sivilivi'aki 'a e ngaahi poloseki mo e ngaahi polokalama kotoa 'oku fakataumu'a ke fakaivia fakaepa'anga mai 'e he GCF.

II. Taumu'a

Ko e taumu'a 'a e founga ko 'eni ke fakapapau'i koe ngaahi poloseki kotoa pe 'oku felave'i lelei ia mo e ngaahi palani 'a e va'a Feliuliaki 'a e 'Ea (JNAP2 & Climate Change Policy), Palani Ngaue fakalalaka ma'a Tonga pea mo e ngaahi Palani fakaefonua felave'i mo hono matu'u'aki 'a e feliuliaki 'a e 'ea pea ke fokotu'u pe fa'u ha polokalama ke pule'i fakafonua ma'ae kakai pe koe ngaahi pisinisi taautaha.

III. Fakahokohoko Ngaue

Kuo fakakouna'i 'e he NDA 'a e JNAP Secretariat 'a ia ku nau 'i he malumalu 'a e va'a Feliuliaki 'a e 'Ea, MEIDECC kenau fakahoko 'a hono fokotu'u mo fakalele 'a e NOBP fakatatau mo ia 'oku ha atu 'i he fakatata Figure 1 'i lalo. Ko e fakaikiiki 'o e NOBP 'oku 'oatu ia 'amui ange 'i ha ngaahi founga fakamatala kehekehe pe.

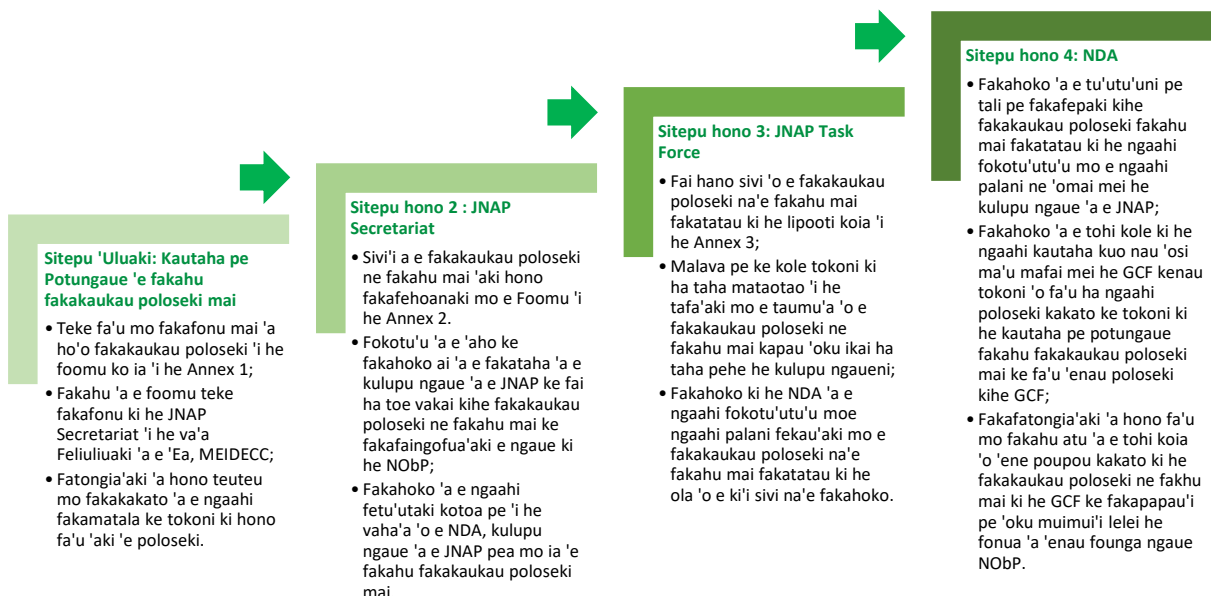

Figure 1: Ko e anga 'eni 'a e fakahokohoko 'a e founga ngaue ki hono fakafepaki pe ikai fakafepaki'i ha fakakaukau poloseki

1. Kautaha pe Potungaue Fakahu fakahu fakakaukau poloseki mai

Ko e kautaha pe potungaue mo ha fakakaukau poloseki, te ne fatongia'aki 'a e fakafonu 'a e Foomu koia 'i he Annex 1 'o fakahu ki he kulupu ngaue fakasekelitali 'a e JNAP.

Ko e kautaha pe potungaue koeni, 'e malava pe ke nau fakahoko 'a e ngaahi taumu'a ngaue 'a e poloseki(EE), pe koe kautaha kuo fakangofua mai 'e he GCF kenau ma'u hangatonu 'a e pa'anga tokoni(AE) ke nau ngaue fakataha mo e ngaahi tafa'aki fakafonua (Pule'anga, ngaahi pisinisi taautaha pea mo e ngaahi sekitoa kehe pe) ke fa'ufa'u ha ngaahi fakakaukau poloseki 'o fa'u 'aki ha poloseki kakato 'a mui ange. 'E malava pe ke ua pe lahi ange 'a e EE mo e AE 'e ngaue ki he poloseki.

2. Kulupu ngaue fakae-sekelitali 'a e JNAP - Fakahoko 'a hono vakai'i mo sivilivi'i 'o e ngaahi fakakaukau 'e fakahu mai 'e he tokotaha kole tokoni 'aki hono fakafehoanaki ia ki he ngaahi fehu'i tataki 'i he Annex 2 mo fengau'e'aki vaofi ki ai 'a e ngaahi va'a fakau'aki 'i loto he Tafa'aki Feliuliaki 'a e 'Ea.

Ki ha ngaahi fehu'i pe ko ha ngaahi fakamatala 'ikai ke kakato 'i he fakakaukau poloseki pe koe poloseki, 'e fatongia'aki 'e he kulupu ngaue ni 'a hono fakahoko e ngaahi fetu'utaki mo e kautaha pe potungaue na'e fakahu mai e fakakaukau poloseki ke fakakakato 'a e ngaahi ngaue kotoa pe ke maau fakatatau mo e Sitepu 'uluaki kae teuteu leva ki ho no sivi'i he sitepu hoko.

3. Kulupu Ngaue 'a e JNAP – Ko e kulupu ngaue 'eni 'oku 'i loto 'a e kau ngaue fakatekinikale kae pehe ki he kau mataotao mei he ngaahi potungaue mo e sekitoa kehekehe pe 'oku nau 'i he malumalu 'o e JNAP ke nau fakahoko 'a hono sivi'i mo vakai'i 'a e ngaahi fakakaukau poloseki moe ngaahi poloseki 'oku fakahu mai 'o fakatatau ki he Foomu Sivi 'i he Annex 3.

Ko e kulupu ngaue ni te nau 'oatu ha ngaahi fakamatala mo fokotu'utu'u ke fakakakato kapau 'oku fiema'u fakafehoanaki ki he ngaahi lipooti 'o e sivi na'e fakahoko ki he NDA ke tokoni ki hono fo'u 'a e tohi koia 'ene loto mo pou pou'i 'a e fakakaukau poloseki.

4. NDA – ko e fakaloloa ia 'o e (National Designated Authority) pe koe Ma'u Mafai Fakafonua ia 'o Tonga ki he GCF. Fatongia'aki 'a hono fakahoko 'a e tu'utu'uni aofangatuku makatu'unga mei he ngaahi fakamatala mo e ngaahi fokotu'utu'u ne fakahoko mei he kulupu ngaue 'a e JNAP.

Ko e NDA 'oku ne fatongia'aki 'a hono fo'u mo fakahu atu 'a e tohi kole ki he ngaahi kautaha kuo faka'ataa mai he GCF kenau fa'u poloseki mo tokonia hono fa'u mo fakahu 'a e ngaahi poloseki koia moe ngaahi fakakaukau poloseki 'oku fakafou mai he NDA. 'Oku 'i ai foki 'a e tohi 'e fakahu ia ki he tafa'aki ngaue fakasekelitali 'a e GCF 'a ia koe tohi 'e 'ave 'aki 'a e kole tokoni fakape'anga kotoa pe ki he GCF, ko e fakaha 'a e pou pou'i he NDA 'a e poloseki fakakaukau ne fakahu mai 'o 'ikai ke ne fakafepaki'i.

Annex 1. Foomu fekau'aki mo e Poloseki

Sitepu 1 – Ke fakafonu mo fakahu mai 'e he kautaha/potungaue kole tokoni

Hingoa 'o e fakakaukau poloseki:	
(Ngai) Kautaha	Tu'asila 'o e Poloseki:
Ko e ha e loloa 'a hono fakahoko e ngaue ki he poloseki:	Tu'unga 'oku 'i ai e ngaue:
Lahi 'o e Pa'anga Tokoni:	Ha'u 'a e Tokoni mei fe : Green Climate Fund
Hala fononga 'o e pa'anga: [e.g. Pule'anga]	Feitu'u 'e fakahoko ai e ngaue:
Lahi 'a e Poloseki: <i>(Faka-feitu'u, Faka-foua, Faka-vahe, 'Otu motu, Faka-kolo/komiuniti)</i>	Kalasi 'o e Poloseki: ☐ Langa Ngaue 'ataa pe SAP ☐ Poloseki kakato
Ngaahi va'a ngaue 'a e Pule'anga: Oku kau mai heni 'a e gaahi tohi fakaongoongo lelei?	Other Gov't/Agency Partners:
Ngaahi Va'a Fekau'aki [Mitigation, Adaptation, Governance, Water, Agriculture, etc.]	
Taumu'a 'o e poloseki <ul style="list-style-type: none"> • Ko e ha 'a e tefito'i 'uhinga pe taumu'a 'a e poloseki? • Ko e ha 'a e ngaahi fiema'u vivili, ne 'ilo fakafefe nai? • 'Oku hoko atu 'e he polokalama ko eni ha ngāue mo ha ngaahi palani ne 'osi fakahoko ki mu'a? 	
Fakamatala [tali 'aki ha palakalafi e 1-2 ki he taumu'a takitaha] <ul style="list-style-type: none"> • Koe ha 'a e ngaahi konga lalahi 'o e poloseki? • Koe hā ha ngaahi poloseki felave'i moia 'oku lolotonga fakahoko 'i he tafa'aki koia? • 'Oku 'i ai ha me'a ne 'osi fakahoko he poloseki ki mu'a 'oku femahiliaki pe tatau mo ha toe poloseki kehe ke fktotonu pe fai ha sio kiai? • 'E anga fefe hano fakahoko 'a e ngāue? • 'E fiema'u ke totongi ha ni'ihī 'i Tongani ke fakahoko 'a e ngaue? Mei fē? 	

Ngaahi Ngaue ne 'osi fakahoko 'o makatu'unga ai e poloseki: (ke toki fakakau mai ha tatau kapau na'e 'osi fakahoko 'a e ngaahi me'a ni)

- Vahevahe tatau 'a e tangata mo e fefine pehe ki hono fakakau mai 'a e ngaahi me'a fakasosiale (GESI Assessment)**
- 'Analaiso 'o e ggaahi lelei pe kovi, tupu mo e mole**
- Sivi faka-tekinikale**
- Vakai'i koia 'a e tu'unga lavea ngofua**
- Ngaahi Fakatamaki kuo fakapapau'i mai mo hono ngaahi solova'anga**
- Vakai'i, Sivi'i, pea mo e ngaahi me'a ke Ako mei ai (MEL)**

Ko e ha 'a e fehokotakinga 'a e poloseki mo e ngaahi fiema'u vivili pe koe ngaahi me'a to e mahu'inga ange 'a e Pule'anga Tonga? (CC-Policy, JNAP2, NDC, TSDF, Sector Plans, etc.)

Tu'unga 'oku 'i ai 'a e ngaahi ngaue 'i he taimi ni? [tali pe 'i loto he fo'i lea 'e 100]

Ngaahi ngaue kuo lava pea mo hono ngaahi ola [Ngaahi fakahinohino & tohi tu'utu'uni, ako kuo fakamo'oni'i...]

Ko e ha e tu'unga 'o e tolonga 'a e Poloseki/ Palani ke fakahoko ka 'ikai tolonga e Poloseki:

Annex 2. Ngaahi fehu'i tokoni ki he JNAP ke fakakakato 'a e Sitepu 2.

Sitepu 2 – Ke fakakakato 'e he JNAP

- Na'e fakahoko faka fēfē 'a e ngaahi fakataha pea moe kau ma'u 'inasi pisinisi mo e komiuniti, pea ko e hā leva 'a e ngaahi me'a na'a nau fiema'u?
- Na'e 'osi fakahoko nai ha vakai ki he ngaahi uesia fakae'ataakai mo faka-sosiale 'e malava ke fakahoko 'e he poloseki kae pehe ki hono ngaahi solova'anga ke mea'i he ngaahi va'a moe ngaahi potungaue fekau'aki?
- 'Oku pou pou'i 'e he ngaahi va'a fekau'aki mo e komiuniti 'a e poloseki ni?
- Ko e ha 'a e ngaahi 'elia tu'unga 'i he poloseki 'oku ne fakaha mai ai 'a e faingamalie koia 'oku vahevahe tatau 'a e tangata mo e fefine?
- Na'e 'i ai ha ngaue tatau mo e poloseki ko 'eni kimu'a 'i he feitu'u ni? 'Oku 'i ai nai ha faikehekehe, ngaahi me'a 'oku fai tatau pea na'e anga fefe 'a e ngaue fakataha mo fetokoni'aki 'a e ngaahi ngaue na'e fakahoko?

Annex 3. Lipooti ke sivilisi'i 'aki e poloseki

Sitepu 3 – Ke fakakakato eni 'e he kulupu ngaue 'a e JNAP

Kaveinga pe hingoa 'a e poloseki	
Ngaahi makatu'unga	Ngaahi fehu'i
1. Project Rationale	<p>1.1 Koe fakakaukau pe ko e fakamatala 'oku 'i ai ha'a ne fakafehokotakinga lelei ki hono fakasi'isi'i 'a e fetō'aki mo e tu'u lavea ngofua ki he feliuliuaki 'a e 'ea?</p> <p>1.2 Na'e fakamahino mai ke tonu 'a e ngaahi fiema'u vivili 'a e poloseki?</p> <p>1.3 'Oku 'i ai ha ngaahi fakamo'oni fe'unga ke pou pou'i nai eni? Hangē ko ha lipooti pe ko ha savea ne fakahoko?</p>
<p>1.1 lo pe ikai</p> <p>1.2 lo pe ikai</p> <p>1.3 lo pe ikai</p>	Fakamatala:
2. Taumu'a ngaue 'a e Poloseki fakafehoanaki ki he puipuitu'a mo e 'uhinga ne fa'u ai.	<p>2.1 Ne fakamatala'i mahino mai nai 'a e taumu'a mo e tefito'i fakakaukau 'o e poloseki?</p> <p>2.2 Na'e fakamatala'i mahino nai 'a e puipuitu'a 'o e ngaahi me'a ku hoko? Hange ko e ngaahi kasa kona ku tuku atu ki he 'ea, pe ko ha talanoa fakafekau'aki mo kinautolu 'oku tu'u lavea ngofua?</p> <p>2.3 Ne fakamatala'i mahino mai 'a e 'uhinga 'o e poloseki mo e ngaahi hala fononga 'e 'unu ai ki mu'a mei he tu'unga lolotonga ne fakaha atu 'i he puipuitu'a?</p>
<p>2.1 lo pe ikai</p> <p>2.2 lo pe ikai</p> <p>2.3 lo pe ikai</p>	Fakamatala:
3. Ngaahi founa palani ngaue fakatatau ki he ngaahi palani mahu'inga 'a e pule'anga, fiema'u vivili 'a e fonua, ka e pehe ki he pou pou fakalukufuá	<p>3.1 'Oku tatau 'a e taumu'a 'o e poloseki pea mo e ngaahi tefito'i me'a mahu'inga fakafonua, founa ngaue pe tu'utu'uni ngaue mo e taketi 'o hange ko e TSDF, JNAP2, NDC, Climate Change Policy, Sector and Community Resilient Plans and Strategies?</p> <p>3.2 'Oku tokoni nai 'a e fakakaukau 'o e poloseki ke ma'u 'a e taketi ki he fakasi'isi'i hono tukuange 'o e kasa kona ki he 'ea/ matu'uaki/tokangaekina 'o e ngaahi fakatamaki fakaenatula.</p> <p>3.3 'Oku pou pou'i nai he fonua, ngaahi sekitoa moe komiuniti eni 'aki ha ngaahi tohi fkmo'oni mei he ngaahi hoa ngaue fakafonua 'o kau ki ai 'a e ngaahi potungau mo honau ngaahi va'a, ngaahi va'a fengau'aki fakakolo pe ko ha kautaha fakakolo.</p>
<p>3.1 lo pe ikai</p> <p>3.2 lo pe ikai</p> <p>3.3 lo pe ikai</p>	Fakamatala:

<p>4. Fakamatala 'o e tu'unga 'o e kautaha ten au fakahoko 'a e ngaue pea mo e tu'unga te nau lava ke fakahoko'aki.</p>	<p>4.1 'Oku ma'u nai he kautaha tenau fakahoko 'a e ngāué ha taukei pe ko ha poto'i ngāue fakatekinikale fe'unga fakatatau mo e lahi 'o e ngaue 'i he fakakaukau poloseki? 4.2 'Oku 'iai ha fa'ahinga lekooti 'o e ngaue na'a nau fakahoko ki mu'a/ pe ko ha fakaongoongolelei hanau ngaue meimei tatau mo e fakakaukau poloseki koeni na'a nau osi fakahoko?</p>
<p>4.1 lo pe lkai 4.2 lo pe lkai</p>	<p>Fakamatala:</p>
<p>5. Ngaahi founga tokangaekina 'a e ngaahi fakatamaki (felave'i moe makatu'unga 2 mo e 4)</p>	<p>5.1 Ne fakamahino mo fakaha mai 'a e ngaahi me'a tene fakangatangata 'a e poloseki mo ha founga ke matu'uaki e ngaahi fakangatangata koeni? Hange ko e fakangatangata fakapa'anga, faka-tekinikale moe fakangaue, 'ataakai mo e sosiale pe politikale, pe ko ha to e fakangatangata kehe pe.</p>
<p>lo pe lkai</p>	<p>Fakamatala:</p>
<p>6. Fakataha mo e ngaahi kupu fekau'aki/hoa ngaue.</p>	<p>6.1 Ne osi fakahoko ha fakataha ko ha talatalanoa mo e ngaahi kupu fekau'aki/hoa ngaue ke nau mea'i mo fakakau nai e ngaahi me'a ne nau taukave'i? ('o kau heni 'a kinautolu 'oku nau tokoni fakaepa'anga mai, sekitoa taautaha, ngaahi komiuniti pea mo e sosaieti sivile) 6.2 'Oku 'i ai ha fakamo'oni ki he fakataha na'e fakahoko he 6.1, hange ko ha ki'i lipooti nai?</p>
<p>6.1 lo pe lkai 6.2 lo pe lkai</p>	<p>Fakamatala:</p>
<p>7. Ngaahi me'a 'oku femahiliaki pe fakahoko tu'o ua 'i he ngaahi poloseki lolotonga lele pe poloseki 'oku 'amanaki ke fakahoko pehe ki he ngaahi palani ngaue 'oku fiema'u ke toe fai hano vakai'i ('i he feitu'u tatau pe)</p>	<p>7.1 'Oku tatau 'a e fakakaukau poloseki koeni mo ha ngaue na'e 'osi fakahoko ki mu'a? 7.2 'Oku 'i ai ha fokotu'u ke fakahoko 'a e poloseki 'i ha 'elia pe feitu'u na'e 'osi fakahoko ai ha poloseki meimei tatau mo e ngaue ko 'eni 'oku 'amanaki ke fakahoko? 7.3 'E anga fefe hano vakai'l 'a e ngaahi me'ani kapau ko ha toe ngaue tatau pe na'e 'osi fakahoko ki mu'a?</p>
<p>7.1 lo pe lkai 7.2 lo pe lkai</p>	<p>Fakamatala:</p>
<p>8. Ngaue fakatekinikale ke fakalavalava mo hono sivi</p>	<p>8.1 'Oku fiema'u ke fakahoko ha ngaue faka-tekinikale ki he poloseki?</p>

	<p>8.2 'E 'i ai ha tokoni 'a e (kau ngaue, me'a ngaue, fefononga'aki) ki he ngaahi ngaue 'a e poloseki ke a'usia ha ola 'oku lelei?</p> <p>8.3 '</p> <p>8.4 'O kapau ko e poloseki 'oku kau ai ha fale'i fakatekinikale, kuo lava ke fakamo'oni'i 'a e 'uhinga 'oku fe'unga ai mo e poloseki?</p>
<p>8.1 lo pe lkai 8.2 lo pe lkai 8.3 lo pe lkai</p>	Fakamatala:
<p>9. Fakasi'isi'i 'a e tu'u lavea ngofua mo tokangaekina pe fakasi'isi'i 'a e ngaahi me'a koia 'oku ne fakatupunga 'a e feliuliuaki 'a e 'ea.</p>	<p>9.1 Oku lava 'a e poloseki 'o holoki 'a e tu'unga 'o 'etau fehanganagai mo e faingata'a faka e natula pea mo e tu'unga lavea ngofua , mo lava nai 'o feau 'a e ngaahi fiema'u 'aki nautolu tu'u lavea ngofua (kakai pe sekitoa) 'e ma'u faingamalie mei he poloseki ni?</p> <p>9.2 Kuo fakahoko nai ha ki'i savea fekau'aki mo e tu'unga koia 'oku 'I ai 'aki nautolu 'oku tu'u lavea ngofua? Pea ko fe 'a e ngaahi savea ko eni?</p>
<p>9.1 lo pe lkai 9.2 lo pe lkai</p>	Fakamatala:
<p>10. 'Ekonomika moe ivi fakapa'anga.</p>	<p>10.1 'E malava nai 'a e poloseki koeni 'o fakaivia fakapa'anga?</p> <p>10.2 Ne 'osi fakahoko ha savea fekau'aki mo e tu'unga fakapa'anga 'e fakahoko aki e poloseki? Kapau ne ikai, ko fe nai e taimi he teuaki e poloseki 'e fakahoko ai e save ani?</p>
<p>10.1 lo pe lkai 10.2 lo pe lkai</p>	Fakamatala:
<p>11. Tu'unga fakae'ataakai mo fakasosiale.</p>	<p>11.1 Ne faka-kau 'a e ngaahi fakangatangata fakae'ataakai mo e fakaesosiale hono vakai'i?</p> <p>11.2 'E fe'unga pe nai 'a e lao mo e ngaahi tohi tu'utu'uni lolotonga kene malu'i 'a e 'ataakai pea mo e ngaahi tu'unga fakasosiale?</p>
<p>11.1 lo pe lkai 11.2 lo pe lkai</p>	Fakamatala:
<p>12. Vahevahenga tatau 'a e tangata moe fefine pehe foki ki hono faka-kau kotoa 'a e ngaahi me'a faka-sosiale.</p>	<p>12.1 'Oku fakakau nai 'a e vahevahe tatau 'o e tangata mo e fefine, kau faingata'a'ia kae 'uma'aa 'a kinautolu tu'u lavea ngofua 'i he poloseki koeni?</p> <p>12.2 'Oku 'i ai ha fakamo'oni na'e fakahoko hano 'analaiso'l e ngaahi me'a ni (12.1)?</p>
<p>12.1 lo pe lkai 12.2 lo pe lkai</p>	Fakamatala:

<p>13. Siofi/muimui'i, sivi'i mo e ngaahi me'a ke ako mei ai.</p>	<p>13.1 'Oku fe'unga 'a e fakamatala fekau'aki mo hono vakai'i, lipooti, sivi'i mo e ngaahi me'a kea ko mei ai 'i he poloseki? 12.2 'Oku fakafiemalie 'a e tu'unga 'oku 'i ai 'a e palani ngaue ne fokotu'utu'u ke fakahoko 'aki 'a e Poloseki kae pehe foki ki he palani ko ia te ne fakahoko mai 'a e ngaahi liliu 'e fakahoko he poloseki?</p>
<p>13.1 lo pe Ikai 13.2 lo pe Ikai</p>	<p>Fakamatala:</p>
<p>14. Ngaahi me'a ke ne fakafuofua 'aki 'a e tu'unga tu'uloa 'a e poloseki ka e pehe ki he ngaahi monu 'e ma'u.</p>	<p>14.1 'Oku 'osi 'i ai ha palani ki he hoko atu ka 'i ai ha me'a 'e hoko ki he poloseki pe ko ha fakamo'oni ko e ngaahi ngaue 'a e poloseki 'e lava ke hokohoko lelei atu hili 'a hono fakapa'anga 'o e poloseki? 14.2 Ne 'osi fakahoko ha fakamatala fe'unga ki he ngaahi fakamole ki hono fakalele mo fakahoko 'a e poloseki 'e he pule'anga/komiuniti mo e ngaahi sekitoa taautaha? 14.3 Na'e fakama'ala'ala 'i he poloseki 'a e ngaahi lelei 'e ma'u? hange ko e ngaahi me'a fakapa'anga, sosiale, 'ataakai ka e pehe foki ki hono fakatupulaki ko ia 'a e fengaue'aki fakataha 'a e houeiki tangata mo e houeiki fafine? ('o hange ko e toe lelei ange 'a e fetu'utaki, lelei 'ange 'a e tu'unga 'o e nofo, fakalakalaka tu'unga mo'ui lelei 'a e kakai, lelei pea malu 'a e ma'u'anga ivi pea fakafiemalie 'a e tu'unga 'oku 'i ai e ngaahi me'a mo'ui kotoa.</p>
<p>14.1 lo pe Ikai 14.2 lo pe Ikai 14.3 lo pe Ikai</p>	<p>Fakamatala:</p>
<p>15. Ngaahi ola 'e malava ke hoko.</p>	<p>15.1 Fakasi'isi'i: 'Oku tokoni 'a e poloseki ki hono holoki 'o e tukuange koia 'a e kasa kona pea mo fakalakalaka 'a hono tauhi ke faka'au holo aipe 'a e kasa ni. Hange k 15.2 Matu'uaki: 'Oku tokoni 'a e poloseki ni ki hono fakamalohia mo tokangaekina 'a e fakalakalaka koia 'a hono matu'u'aki 'o e ngaahi fakatamaki tupu mei he feliuliaki 'a e 'ea? e.g. Ko e tokofiha nai 'e kaunga tonu pe 'ikai kaunga tonu ki ai e poloseki 'o fakatatau ki he tokolahi fakalukufua.</p>
<p>15.1 lo pe Ikai 15.2 lo pe Ikai</p>	<p>Fakamatala:</p>

16. Ala malava ke fakahoko ha liliu	16.1 'Oku ala malava 'e he poloseki ke ne kamata'i ha ngaahi palopalema 'e toe loloa ange 'i he me'a 'oku fakataumu'a e poloseki kene fakahoko? (malava ke fakalahi pe to e fakahoko pe 'a e poloseki tatau, 'ilo mo e ako, tokoni ki he ngaahi palani ngaue, ngaahi tohi tu'utu'uni, fe'unuaki 'o ha ngaahi me'a makehe, fakalalaka mo e liliu/fakafo'ou 'i he maketi?)
'Io pe 'Ikai	Fakamatala
17. Ngaue fakapotopoto mo ola lelei.	17.1 'Oku fakafiemalie pe nai 'a e tu'unga faka'ekonomika mo fakapa'anga 'a e poloseki, kau ki heni 'a e mahu'inga fakalukufua 'oku kole, pa'anga kuo 'osi hu mai pe 'oku 'amanaki ke ma'u mai, 'e 'I ai ha tukupau pe koha ngaahi tokoni ta'e totongi?
Io pe Ikai	Fakamatala
Aofangatuku	
Memipa 'o e Kulupu Ngaue 'a e JNAP	Fakaongoongo lelei ☐ 'Ikai Fakaongoongo lelei ☐ Hingoa: _____ Fakamo'oni: _____

Annex 4: Ngaahi Polokalama kehekehe 'a e GCF

Readiness & Preparatory Support Programme

Taumu'a	Fakapa'anga 'a e ngaahi polokalama ke tokoni ki hono fakalahi 'a e ma'u 'inasi mei he pa'anga tokoni pea ke fakaivia 'a e mafai 'o e pule'anga ke: <ul style="list-style-type: none"> - Fakafofonga ma'u fakafonua/ Tokotaha tefito ke fakahoko 'a e fetu'utaki - Potungaue/kautaha 'oku hu hangatonu ki ai 'a e pa'anga ke fengae'aki lelei mo e pa'anga tokoni - Fengae'aki lelei pea moe ma'u'anga tokoni.
Ko e ha 'a e Tokoni	Fakapa'anga Tokoni faka-tekinikale
Vahevahe Fakafonua	1,000,000 USD / ta'u / Fonua <ul style="list-style-type: none"> - Kau ki ai mo e USD 300,000 'i he ta'u ke tokoni ki hono fokotu'u pe fakaivia 'a e fakafofonga ma'u mafai fakafonua pe ko e tokotaha tefito ke fakahoko 'a e fetu'utaki ki hono fakahoko 'a e ngaahi fiema'u mei he Pa'anga tokoni. 3,000,000 USD / Fonua <ul style="list-style-type: none"> - Ki hono fa'u ha palani fakafonua ki hono matu'uaki 'o e ngaahi fakatamaki faka e natula pe ko ha toe palani matu'uaki kehe mo e founa 'e fakahoko'aki
Ngaahi 'elia fakatefito ki ai 'a e tokoni	(i) Fokotu'u pea fakaivia 'a e fakafofonga ma'u mafai fakafonua pe ko e tokotaha tefito ke fakahoko 'a e fetu'utaki; (ii) Palani fakahoko ngaue, ke fakakau atu ki ai 'a hono teuteu 'o e ngaahi polokalama 'a e fonua; (iii) Poupou / tokoni'i 'a e kautaha te nau fakahoko 'a e ngaue pea mo e Potungaue/kautaha 'oku fakamafai'i ke hu hangatonu ki ai 'a e pa'anga tokoni; (iv) Fa'u ha palani fakafonua ki hono matu'uaki 'o e ngaahi fakatamaki faka e natula pe ko ha toe palani matu'uaki kehe mo e founa 'e fakahoko'aki.
Fatongia 'o e NDA	Ke fakahu atu 'e he NDA tokotaha pe

1) Teu'anga 'o e Project Preparation Facility

Purpose	Tokoni'i 'a hono teuteu'i 'o e ngaahi poloseki mo e polokalama 'e fiema'u 'e he potungaue kuo fakamafai'i tautau tefito ki he kautaha 'oku hu hangatonu ki ai 'a e pa'anga mo e poloseki 'oku fakakulupu, mei he kalasi iiki 'aupito ki he lalahi.
Ko e ha 'a e tokoni	Pa'anga foaki Pa'anga foaki 'e lava totongi fakafoki
Vahevahe Fakafonua (max)	1,500,000 USD / poloseki
Ngaahi 'elia fakatefito ki ai 'a e tokoni	(i) Ako 'oku fakahoko ki mu'a mo e ako ke vakai'i 'a e tu'unga 'oku 'i ai 'a e ngaue pehe foki ki hono fa'u/sipinga 'o e poloseki (ii) Ako ki he 'ataakai, sosiale mo e tu'unga 'o e tangata mo e fefine; (iii) Sivi'i 'o e ngaahi fakatamak;

	<p>(iv) Fakamahino ‘a e ngaahi faka’ilonga/fakamo’oni ‘o e ngaahi polokalama mo e poloseki</p> <p>(v) Kumi ha kau ngaue ki mu’a pea kamata ‘a e ngaue, ‘o kau ki ai mo hono vakai’i ‘a e tohi ke tu’uaki ‘a e ngaue ki tu’a</p> <p>(vi) Ngaue ‘oku fakahoko ke fale’i pe ko ha ngaue ki hono fakalele’i ‘a e tu’unga faka-pa’anga ‘o ha ngaue ‘oku ‘amanaki ke fakahoko; pea</p> <p>(vii) Mo ha toe ngaue ‘a ha poloseki ‘oku teuteu’i, ‘o kapau ‘e fiema’u, ‘oange ha fakamo’oni fe’unga ‘o kapau ‘e lava.</p>
Fatongia ‘o e NDA	Fakahu ‘e he potungau ‘oku hu hangatonu ki ai ‘a e pa’anga tokoni ka kuo pau ke muimui ofi mo tokoni ki ai ‘a e NDA

2) Ngaahi Poloseki Lalahi

Taumu’a	
Ko e ha ‘a e tokoni	Pa’anga Foaki Pa’anga foaki ‘e lava ke totongi fakafoki No Equity
Vahevahe fakafonua	‘ikai ha fakangatangata
Ngaahi ‘elia fakatefito ki ai ‘a e tokoni	<p>Ko e ‘elia ‘e 8 ‘o e fakahoko ngaue ni:</p> <p>A. Fakasi’isi’i/Holoki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fakatupu/Ngaohi ‘o e ma’u’anga ivi pea mo hono ngaue’aki • Fefononga’aki • Ngaahi langa, Loto Kolo, ngaahi ngaue’anga mo e ngaahi me’a ngaue • Vaotata mo e ngaue’aki ‘o e fonua/kelekele <p>B. Matu’uaki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mo’ui lelei, me’atokoni pea mo e malu mo ma’a ‘a e vai • Ma’u’anga mo’ui ‘a e kakai mo e komiuniti • Ngaahi langalanga fonua mo e ‘ataakai ne kake’i • Ngaahi me’a mo’ui hotau ‘ataakai mo ‘enau ngaahi tokoni kiate kitautolu.
Founga fakahu pa’anga ‘a e GCF	<p>(i) Ola ‘e malava ke hoko: kaunga tonu ki he ‘eloia na’e hoko ai</p> <p>(ii) Ngaahi liliu ‘e malava ke hoko: Toe lahi ange ‘a e palopalema tu’unga mei he poloseki ne hoko tu’o taha pe</p> <p>(iii) Fakalalakalaka ‘oku malava ke matu’uaki: ‘ataakai, sosiale, lelei faka’ekonomika, mahino’l ‘a e ngaahi ola mei he fakalalakalaka ‘o e tu’unga tangata mo e fefine</p> <p>(iv) Ngaahi fiema’u ki he kautaha/potungau kole tokoni: tu’u lavea ngofua pea moe fiema’u fakapa’anga ‘a e fonua ‘oku kole tokoni & tokolahi fakakatoa ‘o kinautolu ‘oku fakataumu’a ki ai ‘a e poloseki</p> <p>(v) Pule’i fakafonua: fonua ‘oku ne ma’u ‘a e lelei ke pule’i ‘a e mafai/ malohi ke fakahoko / fakalele ha poloseki pe ko ha polokalama kuo ‘osi fakapa’anga.</p> <p>(vi) Ngaue fakapotopoto & Ola lelei: Malu mo lelei ‘a e tu’unga faka’ekonomika mo fakapa’anga ‘a e polokalama pe</p>

	poloseki kae pehe ki he'ene ma'ama'a fakapa'anga 'a e ngaue mo ha taha tene tokoni ki hono fakaivia fkpa'anga 'a e poloseki
Fatongia 'a e NDA	Fiema'u 'a e tohi "Founga Ngaue 'ikai ha Fakaafepaki"

3) Ngaahi Sekitoa Taautaha

Taumu'a	Ke fakakau 'a e fakasi'isi'i mo holoki 'a e feliuliuaki 'o e 'ea pea mo e ngaahi ngaue ke matu'uaki 'e he sekitoa taautaha
Ko e ha 'a e tokoni	Pa'anga Foaki Pa'anga Foaki 'e lava 'o totongi fakafoki No Ngaahi me'a 'oku 'i ai hono mahu'inga
Vahevahe Fakafonua	'ikai fakangatangata
Ngaahi 'elia fakatefito ki ai 'a e tokoni	<ul style="list-style-type: none"> (i) Fakapa'anga ha ngaahi me'a ngaue ki hono sivi 'a e ngaahi fakatamaki (ii) No 'i ha vaha'a taimi loloa, pa'anga 'oku tuku mai kef ai mei ai 'a e no (iii) Ngaue'i e ngaahi me'a mahu'inga ke fa'u 'aki ha poloseki tene 'omai ai ha pa'anga hu mai lahi. (iv) Fakapapau'i 'e lava 'o fuesia 'a e ngaahi tefito'i fakatamaki pe faingata'a
Fatongia 'o e NDA	Ikai fiema'u ha tohi "Founga ngaue 'ikai ha Fakaafepaki"

Fetu'utaki mai:

Attn: Kulupu Ngaue fakae-Sekelitali 'a e JNAP

Va'a Feliuliuaki 'a e 'Ea,
Potungaue MEIDECC

Hala Taufa'ahau, Nuku'alofa
Fika Telefoni: +676 26-514
www.climatechange.gov.to